

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 178, 180, 181, 250,
252¹ STRAIPSNIŲ IR PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 250, 252¹ straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektas (toliau – įstatymo projektas) parengtas siekiant į Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą (toliau – BK) visa apimtimi perkelti 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičiančios Tarybos sprendimą 2005/671/TVR (toliau – Direktyva), nuostatas.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (Administracinės ir baudžiamosios justicijos departamentas (direktorė Simona Mesonienė, tel. (8 5) 266 2873, el. p. simona.mesoniene@tm.lt) Baudžiamosios justicijos skyriaus vedėjas Darius Mickevičius, tel. (8 5) 266 2966, el. p. darius.mickevicius@tm.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Baudžiamąją atsakomybę už teroristinius ir su teroristine veikla susijusius nusikaltimus nustato BK 249¹ – 252¹ straipsniai.

Šiuo metu teroristiniais nusikaltimais laikomi teroro aktas (BK 250 straipsnis), taip pat teroristiniais tikslais padaryti orlaivio, laivo ar kitos viešojo ar krovinio transporto priemonės arba stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimas (BK 251 straipsnis) ir žmogaus pagrobimas įkaitu (BK 252 straipsnis).

Su teroristine veikla susiję nusikaltimai yra grupių, kurių tikslas – daryti teroristinius nusikaltimus, kūrimas ir veikla (BK 249¹ straipsnis), teroristinių nusikaltimų kurstymas (BK 250¹ straipsnis), verbavimas teroristinei veiklai (BK 250² straipsnis), grasinimas padaryti teroristinį nusikaltimą (BK 250³ straipsnis), teroristinės veiklos finansavimas ir rėmimas (BK 250⁴ straipsnis), teroristų rengimas ir mokymasis teroristiniais tikslais (BK 250⁵ straipsnis), vykimas teroristiniais tikslais (BK 250⁶ straipsnis), taip pat vagystė (BK 178 straipsnis), plėšimas (BK 180 straipsnis), turto prievartavimas (BK 181 straipsnis) ir dokumentų klastojimas (BK 300 straipsnis), jeigu jais siekiama gauti lėšų, įrankių ar priemonių teroristiniams nusikaltimams daryti ar remti grupės, kurios tikslas – daryti teroristinius nusikaltimus, veiklą.

Šios BK nuostatos buvo suformuluotos Lietuvos Respublikos 2013 m. liepos 2 d. įstatymu Nr. XII-497 ir 2017 m. gegužės 4 d. įstatymu Nr. XIII-342 atliktais BK pakeitimais, kuriais į nacionalinę teisę perkeltos 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu ir jį keitusio 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2008/919/TVR (toliau – Pamatiniai sprendimai), Europos Tarybos konvencijos dėl terorizmo prevencijos ir jos Papildomo Protokolo, Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos 2178 (2014) nuostatos. Šiais pakeitimais BK buvo suderintas su minėtais Europos Sąjungos teisės aktais ir jų pavadinimai buvo išvardinti BK priede.

BK 250 straipsnio 2 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už didelę reikšmę valstybės valdymui, ūkiui ar finansų sistemai turinčios informacinės sistemos ar elektroninių duomenų saugumo pažeidimą teroristiniais tikslais, jeigu dėl to atsirado ar galėjo atsirasti sunkių padarinių. Vadovaujantis šia nuostata, baudžiamoji atsakomybė kyla tik tais atvejais, jeigu nustatoma, kad kilo ar galėjo kilti sunkūs padariniai, ir veika buvo padaryta didelę reikšmę turinčiai informacinei sistemai ar elektroniniams duomenims. Tai neatitinka Direktyvos 3 straipsnio 1 dalies i punkto, kuris nustato, kad neteisėtas įsikišimas į informacinę sistemą teroristiniais tikslais būtų baudžiamas kaip teroristinis nusikaltimas bent tais atvejais, kai: 1) paveikiamas labai didelis kiekis informacinių

sistemų, arba; 2) padaroma didelė žala, arba; 3) veika nukreipta prieš ypatingos svarbos infrastruktūros informacinę sistemą. O neteisėtas įsikišimas į kompiuterinius duomenis teroristiniais tikslais – tais atvejais, kai veika nukreipta prieš ypatingos svarbos infrastruktūros informacinę sistemą. Šios veikos, padarytos be teroristinių tikslų, šiuo metu kriminalizuotos BK 196 ir 197 straipsnių antrosiose dalyse, tačiau nėra visa apimtimi įtrauktos į BK 250 straipsnį.

Kaip minėta, grasinimas padaryti teroristinį nusikaltimą (BK 250³ straipsnis) laikomas su teroristine veikla susijusiu nusikaltimu ir vietoj BK 252¹ straipsnio 1 dalies yra nurodytas šio straipsnio 2 dalyje. Tai neatitinka Direktyvos 3 straipsnio reikalavimo, kuriuo remiantis grasinimas padaryti teroristinį nusikaltimą taip pat laikytinas teroristiniu nusikaltimu.

Direktyvos 17 straipsnyje įtvirtinta valstybėms narėms pareiga imtis priemonių, būtinų užtikrinti, kad juridiniai asmenys galėtų būti patraukti atsakomybėn už bet kurią iš 3–12 straipsniuose ir 14 straipsnyje nurodytų nusikalstamų veikų. Už Direktyvos (ES) 2017/541 12 straipsnio a ir b punktuose nurodytas nusikalstamas veikas – vagystę, plėšimą, turto prievartavimą, siekiant padaryti teroristinį nusikaltimą – BK nėra įtvirtinta juridinio asmens atsakomybė, todėl atitinkama Direktyvos nuostata šiuo atžvilgiu lieka neįgyvendinta.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

2017 m. kovo 15 d. priimta Direktyva su keliomis nedidelėmis išimtimis perėmė 2002 ir 2008 m. Tarybos pamatinių sprendimų nuostatas, taip pat atsižvelgė į Europos Tarybos konvencijos dėl terorizmo prevencijos ir jos Papildomo Protokolo, Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos 2178 (2014) normas. Atsižvelgiant į tai, įstatymo projektu nėra iš naujo peržiūrimos šiuos tarptautinius dokumentus įgyvendinusios galiojančios BK nuostatos, susijusios su terorizmu, kurios buvo išsamiai apsvaistytos jų priėmimo metu, o tik atliekamos nedidelės korekcijos ta apimtimi, kiek Direktyva pakeitė teisinį reguliavimą, lyginant su ankstesniais Pamatiniais sprendimais.

Įstatymo projekto 1–3 straipsniu siūloma už vagystės, plėšimo ir turto prievartavimo nusikaltimus įtvirtinti juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę. Pastebėtina, kad Direktyvos 12 ir 17 straipsniai reikalauja už šiuos nusikaltimus juridinio asmens atsakomybę numatyti tik tuomet, kai jais siekiama įvykdyti teroristinius nusikaltimus, t. y. itin siaura apimtimi. Vis dėlto, Direktyvos įgyvendinimas BK tik šia apimtimi būtų neracionalus, nes nėra pagrindo numatyti juridinio asmens atsakomybę už vagystę, plėšimą, turto prievartavimą teroristiniais tikslais, o likusiais atvejais – nenumatyti. Jeigu šie nusikaltimai padaromi juridinio asmens naudai ar interesais ir veikia atitinka kitas BK 20 straipsnyje numatytas juridinio asmens baudžiamosios sąlygas, logiška būtų juridinį asmenį traukti baudžiamojon atsakomybėn ta pačia tvarka kaip ir dėl kitų turtinių, ekonominio pobūdžio nusikalstamų veikų, už kurias BK numato juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę. Nors šių nusikalstamų veikų Lietuvoje registruojama nemažai, tačiau itin retai jos būtų padaromos juridinio asmens naudai ar interesais. Dėl šių priežasčių manytina, kad juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės ribų plėtimas neturės neigiamų pasekmių verslo sąlygoms ar teisėsaugos institucijų ar teismų darbo krūviui.

Įstatymo projekto 4 straipsniu siūloma įgyvendinti vieną iš keleto Direktyvos naujovių – tai Direktyvos 3 straipsnio 1 dalies i punkte atsiradusi nauja nuostata dėl neteisėto įsikišimo į informacinę sistemą ar kompiuterinius duomenis teroristiniais tikslais. Kaip minėta, Direktyva reikalauja, kad neteisėtas įsikišimas į informacinę sistemą teroristiniais tikslais būtų baudžiamas kaip teroristinis nusikaltimas bent tais atvejais, kai: 1) paveikiamas labai didelis kiekis informacinių sistemų, arba; 2) padaroma didelė žala, arba; 3) veika nukreipta prieš ypatingos svarbos infrastruktūros informacinę sistemą. O neteisėtas įsikišimas į kompiuterinius duomenis teroristiniais tikslais – tais atvejais, kai veika nukreipta prieš ypatingos svarbos infrastruktūros informacinę sistemą.

Atsižvelgiant į tai, siūloma BK 250 straipsnio 2 dalį papildyti nuostatomis, kuriomis baudžiamojon atsakomybėn traukiami asmenys, kurie teroristiniais tikslais paveikė daugelį informacinių sistemų, arba paveikė vieną ar daugiau informacinių sistemų padarydami didelės žalos, arba paveikė didelę reikšmę valstybės valdymui, ūkiui ar finansų sistemai turinčią informacinę

sistemą ar jos elektroninius duomenis. Poveikis elektroniniams duomenims ir informacinei sistemai turėtų būti suvokiamas sistemiškai aiškinant BK 196, 197 ir 250 straipsnių nuostatas. Poveikiu elektroniniams duomenims turėtų būti suvokiamas bet koks elektroninių duomenų sunaikinimas, sugadinimas, pašalinimas, pakeitimas arba galimybės jais naudotis apribojimas, o poveikiu informacinei sistemai – bet koks informacinės sistemos darbo sutrikdymas ar nutraukimas. Kadangi teroristiniai tikslai savaime yra neteisėti, „neteisėtumo“ požymis paveikiant informacinę sistemą ar elektroninius duomenis papildomai neįtvirtinamas ir jo atskirai įrodinėti nereikėtų.

Įstatymo projekto 5 straipsniu, atsižvelgiant į Direktyvos 3 straipsnio 1 dalies j punkto reikalavimus, siūloma grąsinti padaryti teroristinį nusikaltimą (BK 250³ straipsnis) laikyti teroristiniu nusikaltimu. Šiuo metu toks nusikaltimas neviseškai tiksliai pripažįstamas su teroristine veikla susijusiu nusikaltimu ir vietoj BK 252¹ straipsnio 1 dalies yra nurodytas šio straipsnio 2 dalyje.

Įstatymo projekto 6 straipsniu, atsižvelgiant į Direktyvos 27 straipsnį ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 14 straipsnio reikalavimus, BK priedas papildomas nuoroda į Direktyvą, kartu pripažįstant netekusiomis galios nuorodas į Direktyva pakeistus Pamatinius sprendimus.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Įstatymo projektu nėra kriminalizuojamos naujos nusikalstamos veikos, o tik nustatoma griežtesnė baudžiamoji atsakomybė už poveikį informacinei sistemai ar elektroniniais duomenimis, kai tai padaryta teroristiniais tikslais. Dėl šių priežasčių nenumatoma, kad priimtas įstatymas turėtų neigiamų pasekmių.

Įstatymo projektu taip pat nustatoma juridinio asmens atsakomybė už vagystę, plėšimą, turto prievartavimą. Nors šių nusikalstamų veikų Lietuvoje registruojama nemažai, tačiau itin retai jos būtų padaromos juridinio asmens naudai ar interesais. Dėl šių priežasčių manytina, kad juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės ribų plėtimas neturės neigiamų pasekmių verslo sąlygoms ar teisėsaugos institucijų ar teismų darbo krūviui.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Numatoma, kad įstatymo projektas turės teigiamos įtakos atskleidžiant ir užkardant teroristinius nusikaltimus ir su teroristine veikla susijusius nusikaltimus, įskaitant terorizmo finansavimą, taip pat sėkmingam Lietuvos Respublikos bendradarbiavimui su kitomis valstybėmis kovos su terorizmu srityje.

Įstatymo projektas korupcijai įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekto įgyvendinimas tiesiogiai nesusijęs su verslo sąlygomis ir jo plėtra. Nors įstatymo projektu nustatoma juridinio asmens atsakomybė už vagystę, plėšimą, turto prievartavimą, o tokių nusikalstamų veikų Lietuvoje registruojama nemažai, tačiau itin retai jos būtų padaromos juridinio asmens naudai ar interesais. Dėl šių priežasčių manytina, kad juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės ribų plėtimas neturės neigiamų pasekmių verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymo projektą, kitų teisės aktų priimti, keisti ar pripažinti negaliojančiais nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas

įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir yra suderinami su Europos Sąjungos teisės aktais.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymui įgyvendinti nereikės įgyvendinamųjų teisės aktų.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymui įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų nebuvo gauta.

14. Įstatymo projekto reikšminiai žodžiai

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*: „*Baudžiamasis kodeksas*“, „*teroristinis nusikaltimas*“, „*su teroristine veikla susijęs nusikaltimas*“, „*teroristiniai tikslai*“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teisingumo ministras
Elvinas Jankevičius
2018 06 11